

VIESTINTÄTETEIDEN MONITETEISTÄ VERKKO-OPETUSTA ENGLANNIKSI – MITÄS JÄRKEÄ SIINÄ ON?

Yliopisto-opetukseen kohdistuu nykyisin monenmoista kehittämispainetta: pitäisi esimerkiksi hyödyntää tietoverkkoja, opettaa englanniksi, kehittää uusia ja erilaisia opetusyhteistyön muotoja.

Muutama vuosi sitten Viestintätieteiden yliopistoverkostossa tehtiin linjaus, jonka mukaan verkostossa keskitytään vastedes englanninkielisen verkko-opetukseen. Ajatus englanninkielisestä verkko-opetuksesta Suomessa voi tuntua oudolta. Mikä pakko kaikki on ”siirtää” verkkoon? Pitääkö suomalaistenkin opiskelijoiden vaihtaa kökköenglantiin, aikamme *lingua francaan*? Miksi vaihto-opiskelijat lähtisivät Suomeen opiskellakseen verkossa – siihen kai pystyisi matkustamattakin?

Päällimmäisin syy vähenevien voimavarojen kohdentamiseen englanninkielisiin kursseihin oli perin praktinen: englanninkielisen opetuksen järjestäminen enenevälle määrälle vaihto-opiskelijoita alkoi tulla etenkin pienille laitoksille haasteelliseksi. Parempiakin perusteluja on olemassa, kuten vaikkapa työelämätaidoksi luettava erojen kohtaamisen taito. ”Arjen taituruutta ja sankaruutta onkin se, että pystyy tekemään jotakin arvokasta ja mielekästä hallinnon logiikoista huolimatta tai jopa niiden avulla” (Räsänen 2005).

Viestintätieteiden yliopistoverkoston opetuksen tavoitteena on tarjota opiskelijoille kokemuksia erojen kohtaamisesta, monitieteisessä ja monikulttuurisessa ympäristössä opiskelemisesta. Sen järjestämä opetus on monitieteistä, ja se ei noudata minkään tietyn informaatio-, viestintä- tai mediaoppiaineen opetusohjelmaa. ”Monitieteisyys” on sana, joka tavoiteohjelmien ja maisteriohjelmien lisäksi tulee esiin usein tutkijakoulujen, verkostojen sekä nuorten ja enemmän tai vähemmän vakiintuneiden opinalojen, kuten kulttuurintutkimuksen, naistutkimuksen ja nuorisotutkimuksen yhteydessä. Toisaalta monitieteisyyden ihanne muistuttaa vanhasta sivistysyliopiston ihanteesta, jossa arvostetaan laaja-alaista tietämystä inhimillisestä elämästä ja siitä tuotetusta tiedosta. Sellaista hankkiakseen on tiedettävä – ja siedettävä – myös muiden tekemisiä.

Monitieteisyyden tekee haasteelliseksi ennen kaikkea se, että eri tieteenalat ja oppiaineet poikkeavat toisistaan niin kognitiivisilta kuin sosiaalisilta muodoiltaan (ks. esim. Aittola & Ylijoki 2005). Lukuun ottamatta ”perusjakoja” luonnontieteisiin ja ihmistieteisiin saattaa yliopiston toimijoilla (etenkin perusopiskelijoilla, mutta myös pidemmälle ehtineillä) olla oppiaineiden moninaisuudesta yllättävän huterä käsitys. Toisaalta, tietoisuus esimerkiksi viestintätieteiden kentän moninaisuudesta voisi opettaa ymmärtämään myös oman oppiaineen sisäisiä jännitteitä. Yhteisesti jaetun paradigman sijaan humanistis-yhteiskunnalliset alathan suosivat erilaisia klassikkokaanoneita ja käsityksiä eri koulukunnista (Ylijoki 1998). Hiljainen tietämättömyys (ks. Kivimäki 2005) toisista oppiaineista, kaanoneista ja koulukunnista lienee akateemisen elä-

män sosiaalipsykologian keskeistä ainesta – kuten myös haluttomuus nähdä ja hyväksyä noita eroja.

Monitieteisyyden ihanne asettaa yliopisto-opetukselle monenlaisia haasteita, jotka koskevat niin yksittäisten laitosten järjestämää opetusta kuin erilaisia opetusyhteistyön muotoja. Esimerkiksi seminaareissa ohi- ja ylipuhunta voi olla yleistä, sillä niin opiskelijat kuin opettajatkin voivat puhua samasta ilmiöstä eri sanoin tai käyttävät samoja käsitteitä, mutta eri merkityksissä (ks. Ridell & Väliaho 2006). Opettajille tilanne on enemmän kuin haasteellinen: pätevä opetus vaatii opettajilta ja ohjaajilta monen eri tutkimusperinteen tuntemusta.

KANSAINVÄLISESTI VAI SITTEKIN MONIKULTTUURISESTI?

Yliopistomaailmaa 1990-luvulta lähtien koetelleet muutospaineet ovat nostaneet kansainvälistymisen yhdeksi keskeiseksi kehittämisen mahtisanaksi, sinne monitieteisyyden, tulosvastuun ja tehokkuuden rinnalle. Kansainvälistymiseen liittyy monta ristiriitaista puheenpartta. Yhtäältä katsotaan, että se avaa suhteellisen homogeenisten kulttuurien kasvateille uusia ja erilaisia näkökulmia, toisaalta kannetaan huolta kansainvälistymisen tasapäistävästä vaikutuksesta ja paikallisten erojen häivyttämisestä (esim. Hakala, Kaukonen, Nieminen & Ylijoki 2003, 191).

Kansainvälisyys on aina ollut ominaista yliopistolle, sillä sen yksinkertaisin muoto lienee ulkomaisten tekstien lukeminen (Hakala ym. 2003, 154). Instituutionakin yliopisto on vanhempi kuin kansallisvaltiot, vaikka sen kosmopoliittisuutta ei kannatakaan liioitella. Modernien kansallisvaltioiden syntymisen myötä yliopistojen kansainvälisyys on ollut paljolti kytköksissä niihin resursseihin, joita valtiot niille ohjaavat. Suomessa yliopistojen kansainvälistymisestä tuli prioriteetti 1980-luvun alkupuolella (emt., 146–147), mutta erityisesti siihen on satsattu Euroopan unioniin liittymisestä lähtien (1995).

”Kansainvälisyys” on monen muun sanan tavoin sisällöltään liukas ja taipuisa; se, mitä sillä missäkin yhteyksissä tarkoitetaan, jää helposti epäselväksi. Esimerkiksi opetuksessa kansainvälisyys voi tarkoittaa lukuisia erilaisia asioita, esimerkiksi: 1) kansainvälisten aiheiden, kuten kansainvälisen politiikan ja kansainvälisen oikeuden opiskelua, 2) joihinkin tiettyihin alueisiin liittyviä sisältöjä (esimerkiksi *Baltic Sea Region Studies*), 3) vertailevan, kansainvälisen näkökulman sisällyttämistä jo olemassa oleviin sisältöihin tai 4) vaikkapa kulttuurienvälisen viestinnän opintoja. Vieraan kielen nivominen opintoihin voi olla kansainvälisyyttä, samoin kuin kotikansainvälistyminen, eli se, että myös kotimaassaan pysyttelevät opiskelijat pääsevät kansainvälisestä ja monikulttuurisesta opetuksesta osallisiksi (Garam 2006).¹

Ymmärrystä yliopistojen ”kansainvälistymisestä” ei välttämättä kirkasta sekään, että laitosten ja yksiköiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä on selvitetty vähän. Kansainvälisyys voikin näyttäytyä itsetarkoituksellisena toimintana, jonka päämääriä ei tarvitse erikseen perusteella. Kansainvälistymisen edistäminen tuntuu helposti sanahelinältä, ja se näyttää kääntyvän toisinaan esimerkiksi ”laadun” synonyymiksi – vaikka toisaalta tiedeturismikin saa kritiikkiä osakseen. (Hakala ym. 2003, 153.)

Jos ”kansainvälistymisellä” viitataan pikemminkin lyhytaikaiseen toimintaan toisessa maassa, viittaa ”monikulttuurisuus” yleensä pysyvämpään erilais-

ten kulttuurien rinnakkaineloon. Suomessa ”monikulttuurisuus” kuvaa yleensä sekä asiantilaa, sen seurauksia että tulevaisuutta, tavoitteita ja ihanteita (ks. esim. Rastas, Huttunen & Löytty 2005). Monikulttuurisuuden ajatus ohjaa yleensä selvemmin myös vaatimuksiin arvioida ja järjestää uudelleen omia aiempia toimintatapoja. Monikulttuurisuus on tietenkin myös kielikysymys. Paljon onkin keskusteltu esimerkiksi siitä, onko englannin kielellä Suomessa jo toisen kielen asema, aiemman vieraan kielen aseman sijaan.

KAUKANA KYLMÄSSÄ POHJOLASSA

Vaihto-opiskelijoiden määrä ja suoritettut opintopisteet eivät tietenkään kerro paljonkaan siitä, mitä ”kansainvälinen” tai ”monikulttuurinen” opetus Suomessa sitten oikeastaan tarkoittaa – ja miten sellaista kannattaisi järjestää, jotta sille asetetut korkeat tavoitteet saataisiin täytettyä.

Opetuksen ja opiskelun ”kansainvälistyminen” ja/tai ”monikulttuuristuminen” sujuukin usein tavoitepapereissa mutkattomammin kuin aikapulan riivauksissa yliopistoarjessa. Vieraalla kielellä opettamista pidetään nykyään suomalaisissa yliopistoissa itsestäänselvytyksenä, vaikka englanninkielisen opetuksen valmistelu on monille työläämpää kuin suomenkielisen.

Vieraskielisen, monikulttuurisen opetuksen valmistelu ei voi olla mekaanista sisältöjen englanniksi kääntämistä (Räsänen 2002), sillä monikulttuurinen opetus tuo monenmoista mietittävää. Usein suhteellisen samankaltaisina pidetyissä eurooppalaisissakin yliopistoissa on suuria perinteisiin ja tapoihin liittyviä eroja. Iästä, sukupuolesta, yhteiskuntaluokasta, ammattiasemasta ja sukulaisuudesta johtuvat statusroolit vaihtelevat kulttuureittain, samoin esimerkiksi keskustelumoodot ja käsitykset hierarkiasta. Myös työskentely- ja ongelmanratkaisutavat sekä käsitykset kilpailusta ja yhteistyöstä vaihtelevat kulttuuri-esteti. (Grasz & Kuortti 2002.)

Irma Garamin selvitysten mukaan (2001; 2002) mukaan vaihto-opiskelijoiden kuva täkäläisestä opiskelukulttuurista on hyvä. He arvostavat kurssivalikoiden laajuutta sekä korkeakoulujen hyviä palveluja, tiloja ja laitteita. Toisaalta puutteita on englanninkielisten kurssien opetuksessa ja tarjonnassa. Kaiken kaikkiaan suomalainen korkeakoulutus näyttyy itsenäistä opiskelua ja kirjojen lukua painottavana. Jatkovaa lukusalilla istumista pidetään yksitoikkoisena, ja opiskelijat toivovat vaihtoehtoisia opiskelutapoja. Pettyneitä opiskelijat ovat siihen, että kontakteja paikallisten opiskelijoiden kanssa on vähän. Ulkomaalaiset opiskelijat suosivatkin sosiaalisempia opiskelutapoja, jotka mahdollistavat keskustelun ja muiden opiskelijoiden tapaamisen.

Myös Matti Taajamo on päätenyt samankaltaisiin johtopäätöksiin väitöskirjassaan *Ulkomaalaiset opiskelijat Suomessa. Kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta* (2005). Vaihto-opiskelijat arvostavat tarjottua englanninkielistä opetusta, mutta harmittelivat sen vähäisyyttä. Akateeminen vapaus koetaan hämmäntävänä ja kontaktit suomalaisiin liian vähäisiksi. Taajamon mukaan suomalaisille ja ulkomaalaisille opiskelijoille ei ole riittävästi tarjolla sellaisia vuorovaikutustilanteita ja -mahdollisuuksia, joissa he tutustuisivat toisiinsa ja oppisivat toisiltaan.

Useat selvitykset kertovat, että merkittävin oppiminen vaihto-opiskeluaikana ei liity varsinaisesti oppiaineiden tietosisältöihin. Toiminta vieraassa ympäris-

tössä vieraalla kielellä on opiskelijalle paljon kokonaisvaltaisempi kokemus, jossa kontaktit paikallisten opiskelijoiden kanssa ovat merkittäviä. Parhaimmillaan se voi tuottaa kykyä etäännyä oman kulttuurin itsestäänselvyyksistä, kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin, kykyä löytää ratkaisuja ongelmiin ja sosiaalisia valmiuksia. (Garam 2002.)

MONITIEEISESTI & MONIKULTTUURISESTI VERKOSSA?

Monitieteiset ja monikulttuuriset tavat tarkastella viestinnän ilmiöitä voi nähdä enemmänkin hyötynä kuin haittana: näköalojen avaaminen voi tuottaa myös uudenlaisia, hedelmällisiä tapoja ymmärtää viestinnän alan ilmiöitä. Kuten Seija Ridell & Pasi Väliaho kirjoittavat *Mediaa käsittämässä* -kirjan (2006) esipuheessa, oppiaineiden sisään ja välille muotoutuneet rajalinjat voi nähdä myös vyöhykkeinä, joilla toisilleen oudoista lähtökohdista kulkeutuneet käsitteet joutuvat kohtaamaan eronsa ja pääsevät neuvottelemaan niistä. Verkostossa järjestetyn opetuksen ylevänä tavoitteena onkin – Ridelliä ja Väliahoa seurailleen – muodostua kollektiivisen ajattelun luovaksi tilaksi, jossa on mahdollista pohjata ajankohtaisia ilmiöitä sekä niitä jäsentäviä käsitteitä.

Myös kurssien kansainvälisyyttä – tai monikulttuurisuutta – täytyy opetella. Oppimisen kohteena on luonteva, kulttuurien välinen kommunikointi. Opiskelijapalautteen perusteella näyttää siltä, että sekä vaihto-opiskelijoille että kotimaisille opiskelijoille järjestetyt verkkokurssit ratkaisevat ainakin pieneltä osin myös vaihto-opiskelijoiden eristyneisyyden ongelmia. Samoin niille suomalaisille opiskelijoille, jotka eivät lähde ulkomaille opiskelemaan, monikulttuuriset kurssit ovat yksi mahdollisuus kehittyä kulttuurisissa vuorovaikutustaidoissa.

Viestintätieteiden yliopistoverkoston järjestämät kurssit toteutetaan vain verkossa. Osasy järjestelyyn on tietenkin raha. Verkko-opetuksen lanseeraamiseen suomalaisiin yliopistoihin on käytetty suunnattomasti rahaa, mutta hankerahoituksella aloitettua yhteistyöopetusta on mielekkäämpää jatkaa, kun sen kulut pysyvät pieninä. Toisaalta, ei ole mitään näyttöä siitäkään, että kurssiin liitettyillä lähiopetuspäivillä olisi erityistä merkitystä oppimisen kannalta. Voi olla lähes päinvastoin, sillä esimerkiksi matkaaminen Rovaniemeltä lähiopetuspäivään Tampereelle voisi sotkea opiskelijan oman viikkorytmin.

Verkoston kurseista enin osa on vierailuluentosarjojen (tai tieteellisen lehdien teemanumeron) tapaan järjestettyjä, jonkin tietyn teeman ympärille rakennettuja, monitieteisiä kokonaisuuksia. Niiden rakenne pyritään pitämään yksinkertaisena: kurseilla luetaan, tehdään tehtäviä, keskustellaan kirjallisesti ja kirjoitetaan oppimispäiväkirjoja. Rakenne tekee kurseista helposti muunneltavia ja toistettavia.

Toisaalta, keskittyminen teksteihin ja kirjoittamalla toimimiseen kehittää herkkyyttä erilaiseen kirjalliseen ilmaisuun. Kirjoittaminenhan on keskeinen akateeminen käytäntö, mutta myös keskeinen tapa työstää opittua (ks. esim. Tynjälä, Mason & Lonka 2001). Opiskelijat peilaavat ja analysoivat omia kokemuksiaan suhteessa opittuun, muodostavat ymmärrystään dialogissa muiden opiskelijoiden ja ohjaajien kanssa – eli tekevät kaikkea sellaista, mitä uudet oppimiskäsitteet pitävät tärkeinä. Erityisen hyvin verkkokeskustelut tuntuvat toimivan tieteellisten artikkeleiden lukemisen apuna.

Yhteistyönä järjestetty verkko-opetus on myös helppoa järjestää, sillä kenenkään ei tarvitse matkustaa työpöytänsä äärestä eikä vaivata päätään sillä, miten sujuvasti käsite xx nyt englanniksi ääntyykään. Verkkokurssin piilo-opetus-suunnitelmaksi voi ottaa esimerkiksi tutustumisen tieteellisiin julkaisuihin ja taidon lukea tieteellisiä artikkeleita – ja perustaa opetuksensa tälle perustalle. Opettajan ei tarvitse huolehtia siitä, että puhetilaa järjestyisi myös kulttuuri-sesti niukemmin esiintyville opiskelijoille, kuten suomalaisille. Verkossahan riittää tilaa tasapuolisesti.

Tällainen opiskelumahdollisuus tukee myös opiskelijoiden työelämätaitoja, sillä työelämässä tarvitaan kykyä kohdata ja neuvotella. Kurseilla opitaan paitsi kieltä, myös viestintätaitoja, mikä ei tietenkään viestinnän opiskelijoille ole mikään hassumpi päämäärä. Tiedeturismin haittana pidetään pelkkien vaikutteiden keräämistä, mutta opiskelussa vaikutteiden kerääminen voi olla arvokasta sinänsä – eikä verkossa edes kovin kallista tieteellistä virtuaalitourismia.

Opetus ja tutkimus ovat edelleen paljolti kansallista toimintaa ja hyvä niin. Silti itse kunkin on hyvä hankkiutua tilanteisiin, joissa oma asema ei ole itses-tään selvä ja joissa joutuu kohtaamaan erilaisuutta: erikielisyyttä, erilaisia kulttuurisista taustoja, erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia maailmanmenoista – puhumattakaan niistä maailman jäsentämiseen liittyvistä eroista, joilla eri oppi-aineet legitimoivat oman olemassaolonsa. Se kasvattaa, ihan oikeasti.

Vaikka luovuus- ja innovaatioretoriikasta ei innostuisikaan, ehdotan kuitenkin vielä kerran mietittäväksi usein toistetun näkemyksen siitä, että kiinnostavimmat jutut eivät välttämättä synny siellä, missä kaikki ”puhuvat samaa kieltä”, vaan siellä, missä moninaisuus itsessään synnyttää dialogia (esim. Pirttilä 2005, 201).

Viitteet

- 1 Vuonna 2005 Suomesta lähti ulkomailla kaiken kaikkiaan (yliopisto ja ammattikorkeakoulut mukaan lukien) 8487 opiskelijaa, ja tänne saapui 7697 opiskelijaa. Vaikka korkeakoulut ovat tehneet sopimuksia 117 valtion kanssa, liikkuvuus on hyvin Eurooppa-keskeistä. Suomeen opiskelijoita tulee eniten Saksasta, Ranskasta, Espanjasta, Puolasta ja Alankomaista (Garam 2006).

Lähteet

- Aittola, Helena & Oili-Helena Ylijoki (toim.) (2005) Tulosohjattua autonomiaa. Akateemisen työn muuttuvat käytännöt. Gaudeamus.
- Garam, Irma (2006) Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2005. CIMO Publications 1/2006. <http://www.cimo.fi/dman/Document.phx/~public/Julkaisut+ja+tilastot/Raportit+ja+selvitykset/cimo-publications-1-2006.pdf>
- Garam, Irma (2001) My Finland? Selvitys ulkomaisten korkeakouluopiskelijoiden kokemuksista suomalaisissa korkeakouluissa. Cimo 5/2001. http://home.cimo.fi/oppaat/My_Finland.pdf
- Garam, Irma (2002) Suomalainen korkeakoulutus ulkomaalaisen opiskelijan silmin. Peda-forumin tiedotuslehti 2002 9:2, 4–6.
- Grasz, Sabine & Kimmo Kuortti (2002) Varmuutta vieraskieliseen opetukseen: Monikulttuurisen opetuksen työpaja. Peda-forumin tiedotuslehti 2002 9:2, 4–6.
- Hakala, Johanna & Erkki Kaukonen & Mika Nieminen & Oili-Helena Ylijoki (2003) Yliopisto – tieteen kehdestä projektimyllyksi? Yliopistollisen tutkimuksen muutos 1990-luvulla. Gaudeamus.

- Kivimäki, Sanna (2005) Pakkoavioliitosta – niin mihin? Tiedotustutkimus 2005: 3, 85–91.
- Pirrttilä, Ilkka (2005) Akateemisen työyhteisön kehittäminen ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Helena Aittola & Oili-Helena Ylijoki (toim.): Tulosohjattua autonomiaa. Akateemisen työn muuttuvat käytännöt. Gaudeamus. 188–206.
- Rastas, Anna & Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) (2005) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Vastapaino.
- Ridell, Seija & Pasi Väliaho & Tanja Sihvonen (toim.) (2006) Mediaa käsittämässä. Vastapaino.
- Räsänen, Anne (2002) Opettaisinko englanniksi? – Kielellä on väliä... Peda-forumin tiedotuslehti 2002 9:2, 7–9.
- Räsänen, Keijo (2005) Akateemisen työn hallinta – jäsenyyksiä kokemuksille ainelaitoksen johtajana. Teoksessa Helena Aittola & Oili-Helena Ylijoki (toim.): Tulosohjattua autonomiaa. Akateemisen työn muuttuvat käytännöt. Gaudeamus. 18–40.
- Taajamo, Matti (2005) Ulkomaiset opiskelijat Suomessa. Kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Tynjälä, Päivi & Lucia Mason & Kirsti Lonka (toim.) (2001) Writing as a Learning Tool. Integrating Theory and Practice. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston, London.
- Ylijoki, Oili-Helena (1998) Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio. Vastapaino.

Viestintätieteiden yliopistoverkoston
Viestinnän tutkimuksen päivät

Lukija- ja käyttäjälähtöinen viestintä
vaatimuksia, sovelluksia ja kritiikkiä

Vaasassa 30.11. – 1.12.2007

Tervetuloa Viestinnän tutkimuksen päiville!

Tutkimuspäiville on ilmoittautunut 12 työryhmää.

Muistiorganisaatiot ja yhteisöidentiteetit / Informaatiolukutaito ja lähdekritiikki verkossa
Yleisö/käyttäjä journalismin näkökulmasta / Kriittinen mediateoria
/ Sanomalehden visuaalisuus / Erityisjournalismin käytäntöjä
EU viestii, kuuleeko kansa? / Research in International Business Communication
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen: dekontekstuaalista vai tilanteista toimintaa?
Hajayhteisöt ja -organisaatiot vuorovaikutuksessa / Yksilö ja yhteisöt
Challenges of Technical Communication

Lisätietoja tutkimuspäivien kotisivuilta
<http://www.uwasa.fi/viestintatieteet/tutkimuspäivät/>

Järjestäjä: Vaasan yliopiston Viestintätieteiden laitos